

ירושת הבעל באשתו

שיטת תוספות ביבמות נה ע"ב שאחרי מיתת האשה אין לה שם 'שאר'. והקשו האחרונים שאם כן מדוע יורש הבעל את אשתו כמו שנאמר ונתתה את נחלתו לשארו הקרוב אליו, הרי בשעת מיתה היא כבר לא שארו.

ונראה ליישב שירושת הבעל באשתו הוא לא מדין קורבה אלא הוא מזכויותיו של הבעל ככל זכויות הבעל, וכמו שהוכיח הגר"ח ממה שהגמרא בגיטין פה עא דנה שיוכל לגרש אשה חוץ מירושתך. וא"כ יתכן שמספיק שהיתה שארו לפני המיתה בשביל שיהיה לו זכויות לרשת אותה לאחר מיתה, אע"פ שלאחר מיתה הוא כבר לא שארו.

חזקה רוב לענין ברכה

השו"ע [או"ח סימן ח ס"ט] כתב שצריך לבדוק את חוטי הציצית לפני הברכה כדי שברכתו לא תהיה לבטלה. וביאר הט"ז שאע"פ שלענין עיקר מצות ציצית אין חוששים שמא החוטים קרועים ומבטל מצות ציצית, משום שמעמידים אותם בחזקתם, מכל מקום לענין ברכה לבטלה שאיסורו חמור, מחמירים שלא לסמוך על החזקה.

והקשה הארצות החיים [סק"ז] ממה שמבואר בירושלמי [ברכות פ"ט ה"ג] שאין צריך לבדוק את סימני השחיטה מהחשש שמא היא טריפה, משום שחזקתם שאינם טריפה, מוכח שגם לענין ברכה אין חוששים וסומכים על החזקה.

ונראה לחלק שבשחיטה יש רוב בהמות שאינם טריפות, ועל רוב סומכים גם לענין ברכה, אבל בציצית יש רק חזקה, ועל חזקה לא סומכים לענין ברכה, שהרי רוב וחזקה רוב עדיף. ויתכן להוסיף שהרי כתבו האחרונים שההבדל בין רוב לחזקה הוא, שרוב הוא בירור, וחזקה הוא רק הנהגה להמסופק להתנהג כמקדם. ולענין ברכה סומכים על בירור ולא על דין הנהגה. וכן כתב החתם סופר [שם בשו"ע על המג"א ס"ק יא] שכל דברי המג"א שצריך לבדוק הציצית אפילו שיש חזקה משום שאפשר לברר, הוא רק משום שאין רוב, אבל טריפות אין צריך לבדוק משום שיש רוב.

בענין חזקה בציצית

בשו"ע [או"ח סימן ח סעיף ט] מבואר שלפני שמברך על הציצית צריך לעיין בחוטים שמא נקרעו, כדי שברכתו לא תהיה לבטלה. והפוסקים ביארו שלולי שהברכה היתה לבטלה לא היה צריך לבדוק אע"פ שיתכן שמבטל מצות ציצית, משום שסומכים על החזקה שלא נקרע, ורק משום האיסור החמור של לא תשא מחמירים לבדוק.

ומקשים האחרונים שהרי שיטת הר"ן [הובא בב"י או"ח סימן שכח], שאם חולה מסוכן צריך לאכול בשר בשבת, שוחטים עבורו ולא נותנים לעכו"ם לשחוט, כיון שעדיף שיעברו איסור אחד של שחיטה בשבת – אף שהוא איסור חמור – משיעבור החולה הרבה איסורים של אכילת נבילה כשיאכל כמה כזיתים, ואע"פ שאיסור נבילה הוא איסור קל. וא"כ גם כאן יותר חמור ביטול מצות ציצית שעובר בכל רגע, מברכה לבטלה שעובר רק פעם אחת אף שהוא איסור יותר חמור. ואם על חשש ברכה לבטלה חייב לבדוק כל שכן שחייב לבדוק מהחשש שעובר בכל רגע על מצות ציצית.

ונראה ליישב שרק אם עובר על "לאו" הרבה פעמים הוא יותר חמור מעבירה אחת אף שהיא עבירה חמורה, אבל מצות ציצית היא רק מצות עשה ולא לאו, וגם אם מבטל אותה כמה פעמים, עדיין אינו חמור כברכה לבטלה, שהוא גם לאו וגם לאו חמור.

ועוד יש ליישב שכאן יש חזקה שלא נקרע, ובכל רגע ורגע חזקה זו מכריעה שמקיים מצות ציצית. ואין צריך לדון מתחילה את הכרעת החזקה על הכל ביחד, אלא דנים בכל רגע ורגע הכרעת חזקה על רגע זה. משא"כ בחולה שמאכילים אותו הקל הקל, שצריך לדון על כל העבירות שיעברו בגלל החולי, וכיון שהרבה עבירות יחד יותר חמור מעבירה אחת חמורה, צריך להעדיף את העבירה האחת.

מדוע טומטום יכול להפיל ציצית ולא יכול להוציא אחרים ידי חובתם

כתב הגרע"א בהגהותיו לשו"ע או"ח סימן ל"ט וז"ל: טומטום אף דחייב להניח תפילין דספק דאורייתא מהתורה לחומרא, סוף סוף פסול לכתוב תפילין דשמא הוא נקבה ולא הוי בר חיובא, כנלענ"ד. ומהמשבצות זהב לעיל סימן י"ד ס"ק א' לא משמע כן, אח"כ ראיתי שהמחבר בעצמו כאן באשל אברהם כתב בפשיטות דפסול לכתוב עכ"ל.

והנה זה לשון האשל אברהם כאן ס"ק א', עוד אבאר לך בתפילין שכתבן טומטום כו' פסולים "לזכר ודאי" אפילו למאן דאמר ספק מהתורה לחומרא וישנם בקשירה, אפילו הכי רק "מחמת ספק" הוא, לא וודאי. ואף שבתורת הבית הארוך דף ק"ב א' כו' יראה דכוודאי משוי לה, כבר כתבנו בפתיחה כוללת, דאם כן אמאי אין מוציא זכר ודאי, יעו"ש בשופר וכדומה כו' עכ"ל.

ולעיל במשבצות זהב בסימן י"ד ס"ק א' לכאורה סותר לדבריו דכאן, כמו שהעיר הגרע"א הנ"ל, שכתב שם בזה"ל, ודע לר"ת טומטום כשר לעשותן דספק תורה לחומרא מן התורה וישנו בלבישה וכו', ולמאן דאמר "בני" ולא "בנות", י"ל "בני ודאי" ולא ספק כו' ע"כ.

והנה על המשבצות זהב יקשה ראיית האשל אברהם הנ"ל, דאם חשיב בר חיובא כיון דמחויב מטעם ספיקא דאורייתא לחומרא, אמאי אינו יכול להוציא זכר ודאי, הא בר חיובא הוי כמותו.

ונראה לענ"ד ליישב דלגבי להוציא זכר, צריך להיות הטומטום ודאי חייב כמו מי שמוציאו, וספיקא דאורייתא לחומרא לא הוי אותה דרגה כמו מי שחייב, לכן לא יכול להוציאו. מה שאין כן לגבי לכתוב תפילין החסרון הוא אם כותבו אחד שלא בתורת חיוב, וכיון דטומטום בתורת חיוב הוא מטעם ספיקא דאורייתא לחומרא, שפיר יכול לכתוב תפילין.

קטעים אלו הם חלק מספרי אבני המקום העומד בעזה"ת לצאת לאור, כל הערה תתקבל בברכה גדולה

שאלה ששאל אאמו"ר שליט"א את מו"ז מרן הגר"ש אלישיב זצוקללה"ה

מעשה באדם שחיתן את בנו, ושכר אולם כשר, אך כיון שבני תורה מוזמנים לחתונה, לכן שכר משגיח מיוחד כדי שיהיה פיקוח ברמה מעולה יותר. והשמחה היתה גדולה וכולם הסיבו לסעודת מצוה מיוחדת זו.

כשנסתיימה החתונה פנה בעל האולם לאבי החתן ואומר לו, ראה זה פלא גנבו לי מכאן כמה קרטונים עם עופות, ואני חייב לברר מיהו הגנב. כאן גילה בעל האולם שיש לו מצלמה נסתרת והוא מבקש מאבי החתן

שיצטרף אליו לראות מי הגנב. וכאן חשכו עיניהם הם ראו במצלמה שהמשגיח שפיקח על הכשרות הוא זה שגנב.

קראו לו ומתוך בושות פנים וכפיפות קומה הודה שהוא עשה זאת בגלל לחץ הפרנסה, והורה לעצמו היתר שבעל האולם בין כך נוהג ברוחב לב, ומן הסתם לא יקפיד עליו על גניבת כמה קרטונים של עופות, אבי החתן נדהם ונשאר על מקומו קפוי, וסירב לשלם למשגיח הכשרות את שכרו, באמרו וכי אתה ראוי להשגחה? ! וכי עליך ניתן לסמוך? ! וכי הייתי שוכר אותך כמשגיח אילו הייתי יודע שאתה גנב? ! מה הדין האם מגיע לו תשלום?

תשובת מו"ז רשכבה"ג מרן הגר"ש אלישיב זיע"א

מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל השיב כדלהלן: ראשית עד שעת הגניבה היה בחזקת כשרות ומגיע לו תשלום עבור עבודתו עד אז. גם משעה שגנב יש לדון אם הוא נפסל, כי יתכן שגנב מתוך עוני, יש לומר עליו 'אל תבוזו לגנב כי יגנוב למלאות נפשו כי ירעב'. ואע"פ שאנן סהדי שהוא לא ראוי להיות משגיח, ואף אדם בעולם לא היה שוכר אותו לעבודה זו. ואינו ראוי לכך, בכל זאת הרי המסעדה בחזקת כשרות, אלא שאבי החתן רצה שתהיה מהודרת ביותר, וגם עצם נוכחותו גרמה לבעלים ולעובדים לזהירות יתר שהרי חשבו שהוא משגיח ירא ה' ולכן מגיע לו תשלום.

השאלות בהלכה הם מאמו"ר שליט"א:

הערות לפקס: 03-6046463 או מייל: a0527133030@gmail.com

להצטרפות לרשימת התפוצה של עלון זה שילחו מייל לכתובת:

a0527133030@gmail.com